

dende biografi; den er tør og saglig, pålidelig så langt den rækker. Men den rækker ikke langt nok. Det er meget afslørende, at en fodnote på sidste side oplyser, at de righoldige privatarkiver, Alfred og Karl Povlsen (Rigsarkivet) efterlod sig, kun er konsulteret for kronologiens skyld. Ellers hviler fremstillingen helt på trykte kilder, væsentligst Højskolebladet og Ryslingebogen, og derved bliver perspektivet alt for snævert. Når man i vore dage ikke vil nøjes med at skrive en partimæssig hagiografi, er det et uomgængeligt krav til forfatteren, at han virkelig går til kilderne, så meget mere som de i dette tilfælde flyder rigeligt. Hvis man ser bort fra det — hvad man altså ikke kan — er bogen ganske vellykket. Alfred Povlsen var en mand af pondus, han virkede stærkt ved sin personlige fremtræden, men nogen betydelig personlighed var han meget langt fra. Hans praktiske dygtighed får man et godt indtryk af, men det er ikke lykkedes Borup at få noget væsentligt frem på områder, som, netop hvor en højskoleleder biograferes, måtte være afgørende. Det hele virker tørt. Bogen skal ikke være den »endelige«, siges det, men det turde være højst tvivlsomt, om nogen efter Borups arbejde vil gå igang med den »endelige« bog om Alfred Povlsen; der er næppe meget mere at sige end det, han allerede har sagt, derimod vil en virkelig udnyttelse af brødrene Povlsens arkiv være en guldgrube for den, der på bredere basis vil skildre højskolen og det grundtvigske folke- og menighedsliv i dets blomstrings- og afblomstringstid.

Bredsdorff har et ganske anderledes levende emne for sin bog. Thomas Bredsdorff var så ubestrideligt den mest fremragende højskole-personlighed i sit tidsrum. Den bestandige spænding i hans sind mellem grundtvigsk kristendom og radikal brandesianisme, hans venskab — med dets knuder — med Jakob Knudsen, hans politiske radikalisme og hans virksomhed som den bremse, der stadig stak til højskolens ædle hest for at holde den vågen og i kontakt med tiden, — alt sammen har det givet stof til en biografi, som ligger langt ud over det almindelige. Noget betydeligt privatarkiv har Bredsdorff ikke efterladt sig, men alligevel har forfatteren fået fat i adskilligt godt stof, som er udnyttet med kritisk talent. Det er ikke nemt at skrive om sin fader — har man tilstrækkeligt med triste eksempler på — men Morten Bredsdorff har klaret alle skær. Sønnens beundring får på intet punkt lov at overskygge sagligheden, og resultatet er blevet en bog så god, som den kan ønskes. I vor biografiske litteratur vil den hævede sig smukt; den, som læser Borups bog om Alfred Povlsen, får indtryk af noget støvet, af en personlighed, som virkelig tilhører fortiden og kun den, og som derfor med omhu må opstilles i vort galleri for forhistoriske figurer og lejlighedsvis afstøves af fagfolk, men i bogen om Bredsdorff er der nok fortalt historie, god, pålidelig og spændende historie, men først og sidst er det lykkedes at få denne mand til at træde læseren lyslevende imøde. Her møder man ikke blot historiens støv, men dens ånd.

P. G. Lindhardt.

Even Marstrand: Johan Borup og hans Kreds. (Nyt Bogforlag, 1953).

Som søn af bager og borgmester Jacob Marstrand havde afdøde pastor Even Marstrand, en habil teolog og en lærd nationaløkonom, særlig gode betingelser for at skildre den borupske kreds, og han har haft adgang til meget værdifulde kilder, både breve, Borups meget fremragende dagbøger og ikke mindst vandrebogen, Sagamanden, som i 19 år løb rundt i kredsen, også kaldet »banden«. Den kreds opstod gennem en række studentervenskaber i 1870'erne og sprængtes omkring århundredskiftet hovedsagelig gennem Brückers forhold til Jakob

Knudsen og ved opløsningen af Brückers ægteskab med Jacob Marstrands søster. Den repræsenterede »venstregrundtvigianismen« og bar dens kirkelige, kulturelle, politiske og kirkepolitiske anskuelser overfor en anden kreds, også udgået af studentervenskaber, samlet om J. H. Monrad, og repræsenterende »højre«-synspunkter på alle felter. Den yngre grundtvigianismes historie er stort set samlet om brydningerne mellem disse to kredse i firserne og halvfemserne.

Alt dette hører man nu ikke meget om hos Marstrand; det er et hæderligt, men tørt arbejde, han har efterladt sig, systematisk opbygget, men lovlige meget et skema, der ikke er fyldt ud. »Bandens« medlemmer gennemgås biografisk, og hovedinteressen samler sig om Brücker, Rønning og Borup, navnlig den sidste, og det er i sin orden, men sammenspillet mellem kredsens medlemmer, som viser sig så klart i deres færd udadtil, er ikke kommet til sin ret, det bliver væsentligt ved det biografiske. Det, Marstrand giver, er godt, men *bogen* om denne kreds er det ganske afgjort ikke — den mangler iøvrigt på god grundtvigsk vis enhver dokumentation — der er grund til at tro, at vi inden længe får den rigtige bog om den yngre grundtvigianisme, og da vil man se det marstrandske skelet klædt i levende kød og blod.

P. G. Lindhardt.

Kai Edvard Larsen: Nordborg Sparekasse: 1863—1953. 71 s. (1953).

Almindeligvis fejrer pengeinstitutioner deres runde jubilæer med at udsende festskrifter. Nordborg Sparekasse har imidlertid haft hastværk; den har fejret 90-årsdagen og har haft gode grunde dertil. Ledelsen har nemlig ikke turdet vente til 100-årsdagen, fordi megen viden om sparekassens virksomhed, gemt i nulevendes hukommelse, da let kunne være gået tabt.

Nordborg Sparekasse er stiftet på danske embedsmænds tilskyndelse lige før 1864; dens særstilling fik den i perioden 1864 til 1920 derved, at sparekassens bestyrelse efterhånden kom til at virke som en art national generalstab for Als Nørreherred. Særlig omkring 1900 var sparekassen udsat for alvorlige angreb fra de tyske myndigheders side; men her som så ofte hentede embedsmændene sig i det lange løb nederlag i kampen mod de selvbevidste og selvstændige danske nordslesvigere. En del af minderne om disse kampe er bevaret i det foreliggende festskrift, der tillige har sin værdi ved de små portrætter, der tegnes af sparekassens ledende mænd gennem årene.

Ved siden af disse afsnit blegner skildringen af tiden efter 1920.

Troels Fink.

Tove Clemmensen (red.): Danske hjem ved århundredskiftet. IV. 186 s. (Hirschsprung, 1953).

Under redaktion af museumsinspektør Tove Clemmensen er nu udsendt fjerde samling af den i mange retninger udmærkede serie om danske hjem ved århundredskiftet, skildret i erindringsform af mænd og kvinder fra forskellige sociale lag. Denne samlings bidrag spænder også over et vidt register: købmandshjemmet i provinsen (forfatteren Peter Freuchen), herregårdshjemmet (forfatterinden Inge Hofman-Bang), den københavnske forretningsmands hjem (redaktør Kai Flor), museumsmandens (overlæge Sven Müller, om Sophus Müllers), postbudets (skattedirektør Anton Christophersen) og embedsmandens